

puta tapan Mahakaliya, suya tapan Jalabhaktiya ve ateşe tapan Agni-hotra (Aknhutriya) gibi dinî gruplar da bu kategoride yer alan topluluklar arasındadır. Buna karşılık ikinci kategoriye yaratıcıya, mükâfat ve cezaya inandığı halde peygamberliği inkâr eden gruplar oluşturmaktadır.

Bîrûnî'nin Hint inançları hakkında yukarıdaki bilgilerden daha geniş bir tahlil sunduğu görülmektedir. Aydınların ve avam tabakasının inançlarını birbirinden ayıran Bîrûnî şöyle demektedir: "Hindûlar Tanrı'nın tek olduğuna inanmaktadır. O'nun başlangıcı ve sonu yoktur, istediğini yapar, her şeye kâdirdir, her şeyi bilir, her şeye hayat veren O'dur, evreni yöneten ve koruyan da O'dur". Bîrûnî Hint aydınlarının tanrıya İsvara (İşfar) adını verdiklerini, fakat soyut tanrı kavramı avama sunulmak istendiğinde onların bunu anlayamayacağını düşündüklerini söyler (*Tahkîku mâ li'l-Hind*, I, 31).

D) Kast Sistemi. Yahyâ b. Hâlid el-Bermeği'nin gönderdiği memurun hazırladığı raporda ele alınan Hint sosyal hayatına ait bir özellik de kast (sınıf) sistemidir. Raporda yedi kast sayılmaktadır: Shakthariya (muhtemelen Chakravartıs veya Sâkyaputras, Budistler); Brahmanlar (el-Berâhime); Kshatriya (Kşatriyalar, Keşter); Vaisiya (Vaisyalar, Beys); Şûdra (Şudralar, Şüder). Bu beş ana kast dışında ayrıca Dômbas (Dûm) ve Candâlas (Çendâl) adlı iki kast daha zikredilir ki bunlar kast dışı (outcasts) kategorisine mensuptur. Bîrûnî kendi zamanındaki kastları daha iyi bir şekilde anlatmıştır. Onun kaydettiğine göre Hindûlar bu kastları Berene (Varna, renkler) ve nesep açısından Câtek (doğumlar) diye adlandırır. Bîrûnî dört ana kastı tanıttıktan sonra, önemli bir fonksiyona sahip oldukları halde herhangi bir sınıf içinde sayılmayan ve Enteze (Antyaja) diye adlandırılan meslek erbabı grubundan bahseder. Bunlar çamaşırcı, ayakkabıcı, hokkabaz, denizci ve balıkçı gibi meslek mensuplarıdır. Daha sonra çalgıcı Dômbalar'dan (Dûm), Candâlalar'dan (Çendâl) ve Bad-hataular'dan (Bedhetev, köylerin temizliğiyle uğraşan çöpçüler) bahseder (S. Maqbul Ahmad, *Indo-Arab Relations*, s. 115-119). Bu son grup günümüzdeki Haricanlar'a tekabül eder.

Genelde Araplar Hintliler'e hikmet sahibi ve esrarlı insanlar olarak bakar ve onları felsefe, ilim, sanat ve büyüde ileri gitmiş kişiler olarak kabul ederler. Bîrûnî Hintliler'i Grekler'le kıyaslar. Araplar için Hindistan Asya'nın her tarafına yayılmış olan dinlerin beşiğidir. Pek çok müellif

Hintliler'in gelenek ve göreneklere üzerine ilginç gözlemler yapmış, onların yeme içme ve giyinme alışkanlıkları, suç işleme, adalet yöntemleri, aile münasebetleri vb. hakkında eserler kaleme almışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hârizmî, *Şüretü'l-'arż* (nşr. H. Mzik), Wien 1926 → (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1992; İbnü'l-Fakih, *Muhtaşaru Kitâbi'l-Büldân* (nşr. de Goeje), Leiden 1885, s. 14; Ya'kûbî, *Târîh*, I, 93; Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (Meynard), I, 162-163, 349; II, 438; İstahrî, *Mesâlik* (Abdülâl), tür.yer.; İbn Havkal, *Şüretü'l-'arż*, tür.yer.; *Hudûdü'l-'âlem* (Minorsky), s. 82, 122, 196; Makdisî, *Ah-senü't-tekâsim*, tür.yer.; Bîrûnî, *Tahkîku mâ li'l-Hind: Alberuni's India* (trc. E. Sachau), London 1910, I, 31, 197-198, 201-202, 211-212, 250, 357; Mervezî, *Fuşûlü'l-haule's-Şin ve't-Türk ve'l-Hind: Sharaf al-Zamân Tahîr Marvazî on China, the Turks and India* (trc. ve nşr. V. Minorsky), London 1942 → (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, s. 39, 40-41; İdrîsî, *India and the Neighbouring Territories* (trc. S. Maqbul Ahmad), Leiden 1960, s. 54-72; *Akhbâr al-Şin wa'l-Hind in Arabic Classical Accounts of India* (trc. ve nşr. S. Maqbul Ahmad), Calcutta 1989, s. 22, 38, 56; O. Spies, *An Arab Account of India in the 14th Century*, Aligarh 1941; S. M. Husayn Nainar, *Arab Geographers' Knowledge of Southern India*, Madras 1942; S. Maqbul Ahmad, "al-Mas'ûdî on the Kings of India", *Al-Mas'ûdî Commemoration Volume*, Calcutta 1960, s. 97-112; a.m.f., *Indo-Arab Relations*, New Delhi 1978, s. 102-106, 115-119; S. Piggot, *Prehistoric India*, London 1961, s. 155; A. T. Olmstead, *History of the Persian Empire*, London 1970, s. 145; G. R. Tibbets, *Arab Navigation in the Indian Ocean Before the Coming of the Portuguese*, London 1971; K. Miller, *Veltkarte des Arabers Idrisi vom Jahre 1154*, Stuttgart 1981; *al-Khwârazmî: Map of the World* (ed. S. Raziz Ja'fri), Dushanbe-Srinagar 1985; *The History of Cartography* (ed. J. B. Harley - D. Woodward), Chicago-London 1992, II/1, s. 81, 94, 150, 151, 391.

S. MAQBUL AHMAD

III. TARİH

Hindistan alt kıtasında yapılan arkeolojik araştırmalar, Geç Yontma Taş devrinden sonra ilk yerleşik hayata milâttan önce VII. binyıl başlarında İndus havzasındaki Mehrgarh'ta geçildiğini göstermektedir. Erken Cilâlî Taş devrine ait olan kerpiç ev ve tahıl ambarı temellerinin bulunduğu kültür katlarında VI. binyıldan itibaren de seramiğe rastlanır. Bu uygarlık ilerledikçe 5000-2500 yılları arasına tarihlenen Erken İndus uygarlığını, o da en parlak dönemini 2300-1700 yıllarında yaşayan İndus veya Harappa adıyla bilinen yüksek uygarlığı doğurmuştur. En önemli kazı alanları Harappa, Mohenjo-Daro ve Kalibangan olan bu uygarlık, bugün dahi hayranlık uyandıran bir şehircilik anlayışına sahipti. Henüz çözülememiş bir yazı-

nın da icat edildiği İndus uygarlığı milâttan önce 1500 yıllarında Asya'nın içlerinden gelen Hint-Avrupalı Ârîler tarafından yıkıldı. Halen Güney Hindistan'ın çeşitli kesimlerinde ve Seylan adasının kuzeyinde yaşayan Dravidler'in, Ârîler'in önünden kaçan İndus uygarlığı insanları oldukları sanılmaktadır.

Aslında göçebe ve İranlılar'la akraba olan Ârîler, yıktıkları İndus uygarlığını hemen her unsuruyla kendi bünyelerinde asimile etmişler ve geldikleri bu yeni topraklarda yerleşik düzene geçerek adına Ganj uygarlığı denilen medeniyeti kurmuşlardır. Milâttan önce 1500-1000 yılları arasında yaşayan Ganj uygarlığı Hindistan dinî inanış ve sosyal geleneklerinin de oluşmaya başladığı dönemdir. Sanskritçe yazılmış Hindû kutsal metinleri Vedalar ve kast sistemi bu zaman diliminde ortaya çıkmıştır. Ganj uygarlığının sonuna doğru sosyal hayatta belirginleşen sistemler küçük krallıkların oluşmasına zemin hazırladı ve kutsal metinlerde adları zikredilen Gandhara, Kurupañçala, Matsya, Kaşî, Avanti, Kasala, Malla, Magadha, Aşvaka ve Çedi gibi devletler kuruldu. Zaman içerisinde yaşanan mücadelelerde galip gelen Magadha Krallığı milâttan önce VI. yüzyılda Ganj vadisinin kontrolünü eline geçirdi. Bu arada Hindistan'ın kuzeybatı kesimlerini de milâttan önce 518'de Pers İmparatoru I. Dârâ ele geçirdi ve bu topraklar Büyük İskender tarafından zaptedilinceye kadar Persler'in hâkimiyetinde kaldı. Milâttan önce 327'de İskender İndus'u geçerek Hydaspes (Jhelum) nehrine kadar ulaştı; fakat askerlerinin geri dönme arzusu karşısında daha ileri gidemedi. Bu seferin ardından burada kulan koloniler Batı Asya ile ticaret ve haberleşme sağlayarak önemli siyasî sonuçlar elde ettiler; ayrıca ileride İslâm kültürünü de etkileyecek olan Doğu Helenizmi'ni başlattılar. İskender'in çekilmesinden sonra, onun Pers İmparatorluğu'nu yıkmasıyla kuzeyde ortaya çıkan otorite boşluğundan yararlanan Çandragupta adlı bir prens milâttan önce 321'de Maurya Krallığı'nı kurdu ve Magadha Krallığı'nı yıkarak kısa zamanda Kuzey ve Orta Hindistan'ın denetimini eline geçirdi. Üçüncü hükümdar Aşoka ise (m.ö. 273-237) bu krallığı bir imparatorluk haline getirdi ve Deken'in güneyi hariç bütün alt kıtayı idaresi altına aldı. Fakat İmparator Aşoka'nın ölümüyle dağılmaya başlayan devlet milâttan önce 185'te tamamen yok oldu.

Maurya İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla ortaya yeniden çok sayıda küçük devlet

çikti ve bu durum milâttan sonra IV. yüzyıla kadar devam etti. Bu devletlerin en önemlileri Ganj vadisi ve Orta Hindistan'da Sungalar (m.ö. 185-73), Kuzey Dekken'de Satavahanalar (m.ö. 185-m.s. 225), Kuzey Hindistan'da Hint-Grek kökenli krallıklar (m.ö. II-I. yüzyıllar), Batı Hindistan'da Sakalar (m.ö. I-m.s. I. yüzyıllar) ve ülkede Budizm'in kuvvetlenmesine öncülük eden Kuşanlar'dır (78-248). Kuzey Hindistan'ın tekrar güçlü bir devletin hâkimiyeti altında birleşmesi Gupta hânedanı ile gerçekleşti. 330-540 yılları arasında hüküm süren Gupta İmparatorluğu zamanında eski Hint medeniyeti en yüksek seviyesine ulaştı; Brahmanizm de bu devletle daha önceki gücüne kavuştu. VI. yüzyılın başlarından itibaren ülke kuzeyden gelen Akhunlar'ın (Eftalit) saldırılarına mâruz kaldı ve Gupta İmparatorluğu iç isyanların da etkisiyle 540'ta yıkıldı. Arkasından bu topraklarda birçok bağımsız devlet doğdu ve Hindistan bir kere daha siyasî birliğini kaybetti. Ülkede siyasî birliği bu defa Thanesar Kralı Harşa (606-647) sağladı. Hemen hemen Orta ve Kuzey Hindistan'ın tamamını hâkimiyetine alarak bir imparatorluk kuran Harşa önceleri Hinduizm'in, sonraları da Budizm'in etkisinde kaldı. Harşa'dan sonra alt kıta yine birçok bölgesel krallığa ayrıldı. Kuzey Hindistan, Orissa, Dekken, Tamil Nadu ve Kerala bölgelerinde kurulan bazı krallıklar birkaç yüzyıl varlıklarını sürdürdüler. Bunlardan özellikle Güney Hindistan'da VI. yüzyılda ortaya çıkan Pallava ve Çalukya krallıkları uzun süre güçlü birer devlet olarak hükümranlıklarını korudular. X. yüzyıldan itibaren Hindistan Orta Asya'dan gelen Türkler'le Afganlar'ın akınlarına uğramaya başladı. Ülkedeki bölünmüşlük ve krallıklar arasındaki kavgalar da istilâcıların kolaylıkla tutunmasına zemin hazırladı.

İslâmiyet Hindistan alt kıtasına 92-93 (710-711) yıllarında Muhammed b. Kâsım es-Sekâfi kumandasındaki Arap kuvvetleri tarafından Sind bölgesinin fethiyle girmiş ve İndus vadisindeki Mül'tan'a kadar ulaşmıştır. Bu bakımdan IV. (X.) yüzyılın sonlarına doğru başlayan Gazneli akınları Hindistan'daki İslâm fetihleri açısından yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Gazneli Mahmud buraya on yedi sefer düzenleyerek pek çok şehri ele geçirdi. Ancak Lahor dışında fethedilen bölgelerde kalıcı bir yerleşim düşünülmemiş, bununla beraber İslâmiyet'in yayılması için zemin hazırlanmıştır. V. (XI.) yüzyıl boyunca sadece Lahor'a Orta Asya ve İran'dan çok

sayıda ilim adamı ve mutasavvıf gelerek yerleşmiştir. Gazneliler Pencap'ta İslâm dinine güçlü bir dayanak noktası sağlamış ve böylece daha sonraki fetihleri kolaylaştırmışlardır. İslâm'ın Hindistan'ın başka bölgelerine yayılması, VI. (XII.) yüzyılın ikinci yarısında Gurlular'ın Gazne'ye hâkim olmalarından sonra başladı. Hârizmşahlar'ın baskısıyla karşılaşan Gurlu Sultanı Gıyâseddin Muhammed b. Sâm ve arkasından ilk olarak Gazne'nin idaresini verdiği kardeşi Muizzüddin Muhammed b. Sâm Hindistan'a yöndüler. Muizzüddin Muhammed 1186'da Lahor'u zapt ederek Hindistan'daki Gazneli hâkimiyetine son verdi; 1193'te de Racputlar'ı yenip Aligarh ve Ecmîr'e kadar olan bölgeyi ele geçirdi. Daha sonra kumandanlarından Kutbüddin Aybeg birkaç yıl içerisinde Kuhram, Sâmâne, Bedâun, Kannevc, Gevâliyâr ve Kâlıncâr gibi yerleri, onun adına hareket eden İhtiyârüddin Muhammed Bahtiyâr Halacî de Bihâr ve Bengal'deki bazı bölgeleri fethettiler. Bu şekilde Leknevî Halacileri'nin temeli atılmış oldu (1202). VII. (XIII.) yüzyılın başlarında Hindistan valiliğine tayin edilen Kutbüddin Aybeg, 1206'da Gurlu Sultanı Muizzüddin'in vefatı üzerine Lahor'da bağımsızlığını ilân ederek Delhi Sultanlığı'nı kurdu (1206); Gurlu Sultanı Gıyâseddin Mahmûd da bu durumu onayladı ve ona sultan unvanını verdi. Ancak Delhi Sultanlığı'nın gerçek anlamda kurucusu Kutbüddin Aybeg'in damadı ve halefi Şemseddin İltutmış'tır (1211-1236). Kutbüddin Aybeg'in ölümünden sonra tahtta hak iddia eden vârislerini saf dışı bırakıp sultanlığa hâkim olan İltutmış, Pencap'tan Bihâr'a ve Keşmir'den Orta Hint yaylasına kadar uzanan toprakları ele geçirerek hâkimiyetini güçlendirdi. 1229'da Abbâsî Halifesi Müstansır-Billâh'tan menşur ve hil'at olarak meşruyetini tasdik ettirdi.

İltutmış'ın 1236'da vefatıyla siyasî bir kargaşa başladı ve bu durum 1266'da Gıyâseddin Balaban Han'ın tahta geçmesine kadar sürdü. Daha sonra kumandanlardan Celâleddin Firûz Şah Halacî, Delhi Memlûk Sultanı Muizzüddin Keykubad'ı öldürüp iktidarı ele geçirdi ve Delhi Halacileri dönemini başlattı (1290); ancak Celâleddin Firûz Şah da 1296'da yeğeni Alâeddin tarafından öldürüldü. Böylece tahata çıkan Alâeddin, beş yıl kadar süren bir askerî harekette Güney Hindistan'ın bazı bölgelerini sultanlığın sınırları içerisine kattı. Alâeddin'in 1316'da ölümünden sonra kısa süren bir kargaşa döneminin ardından Kutbüddin Mübârek Halacî sul-

tan ilân edildi. Onun da bir saray darbesiyle öldürülmesinden sonra (1320) baş gösteren karışıklıklar sırasında kumandanlardan Gıyâseddin Tuğluk duruma hâkim oldu ve Delhi Sultanlığı'nda Tuğluklular dönemi başladı. Hindistan'ın Leknevî, Delhi ve Mâlvâ bölgelerinde hüküm süren Halacîler buralarda kültür, sanat ve edebiyat alanında önemli izler bıraktılar. Tuğluklu sultanları sınırları genişletmeye muvaffak oldular. Ancak çok genişlemiş bulunan topraklardaki hâkimiyetleri gitikçe zayıflamaya başladı ve isyanlar neticesinde Vicayanagar ve Mandıra rcalıkları ile Behmenî Sultanlığı kuruldu. Dördüncü hükümdar Firûz Şah Tuğluk'tan sonra taht kavgaları ve kargaşa dönemi başladı; bu arada Mâlvâ, Gucerât ve Cavn-pûr valileri bağımsızlıklarını ilân ederken Delhi de Timur'un istilâsına uğradı (1398). Tuğluklular'ın yıkılmasından sonra Mül'tan Valisi Seyyid Hızır Han Delhi'yi ele geçirerek Seyyidler hânedanı dönemini (1414-1451) başlattı. Ancak bu dönemde de istikrarsızlık sürdü ve 1451'de burayı alan Sirhind Valisi Behlûl-i Lûdfî (1451-1489) Lûdfiler hânedanını kurdu. Lûdfiler döneminde uygulanan katı politikalar sonucunda Delhi Sultanlığı eski gücüne tekrar kavuştu; özellikle İskender-i Lûdfî zamanında (1489-1517) yeni fetihler gerçekleştirildi. İbrâhîm-i Lûdfî dönemi ise (1517-1526) genellikle iç kargaşalıklara sahne oldu. 1526'da Bâbü'ün İbrâhîm-i Lûdfî'yi mağlûp etmesiyle Delhi Sultanlığı sona erdi ve Bâbürlü İmparatorluğu'nun temelleri atıldı.

Delhi Sultanlığı Hindistan tarihini çok etkilemiş ve önemli sosyal, ekonomik, siyasî değişikliklere yol açmıştır. Ülkedeki pek çok mahallî devletçik ortadan kaldırılarak merkezî idare geleneği geliştirilmiş, başta Delhi olmak üzere şehirler mimari eserleriyle süslenmiş, bu arada Moğol istilâsından kaçan âlimlere kucak açılmasıyla ilim ve kültür alanında önemli gelişmeler kaydedilmiş, ticaret hayatı canlanmış ve özellikle Delhi her açıdan zamanın en büyük merkezlerinden biri haline gelip milletlerarası bir hüviyet kazanmıştır.

1347'de Delhi Sultanlığı'ndan ayrılıp bağımsızlığını ilân eden Alâeddin Hasan Behmen Şah (1347-1358) Dekken'de Behmenî Sultanlığı'nı kurdu. Behmenîler kısa zamanda sınırlarını genişletip idarî sistemlerini yerleştirdiler. Alâeddin'den sonra tahta geçen I. Muhammed Şah zamanında (1358-1375) Varangal ve Vicayanagar rcalıklarına karşı üstünlük sağlandı.

Behmenî sarayında I. Muhammed Şah'tan sonra kısa bir müddet karışıklık yaşandı; bu arada Vicayanagar ricalığı tekrar güçlendi ve ülke ancak II. Muhammed Şah'ın (1378-1397) duruma hâkim olmasıyla düzene girdi. Tâceddin Fîrûz döneminde de (1397-1422) istikrar korundu; Hori-hara ve Gondvana ricalıkları ile yapılan mücadeleler başarıyla sonuçlandı ve ülkede İslâmiyet'in yayılması için faaliyet gösterildi. I. Ahmed (1422-1436) Telingana topraklarının büyük kısmını zaptetti. Fakat ondan sonra tahta çıkan II. Ahmed zamanında (1436-1458) saray içinde nüfuz mücadelesi baş gösterdi. Onun oğlu Alâeddin Hümâyûn (1458-1461) bu zaafî giderebilmek için sert bir politika takip ettiyse de başarılı olamadı. 1461'de tahta geçen III. Ahmed'in yaşının küçüklüğü sebebiyle idare vezir Mahmûd-ı Gâvân'a bırakıldı. Onun 1481'e kadar devam eden niyâbeti sırasında Behmenî Sultanlığı'na geniş sınırlarına ulaştı; idarede istikrar ve otorite sağlandı. Mahmûd-ı Gâvân'ın ölümünden (1481) sonra düzen tekrar bozulmaya başladı ve kısa sürede devlet çözülerek Berâr'da İmâdşâhîler, Bîder'de Berîdşâhîler, Bîcâpûr'da Âdilşâhîler, önce Kuzey ve Batı Maharaştra'da, daha sonra Ahmednagar'da Nizamşâhîler ve Golkonda'da Kutubşâhîler hânedanları kuruldu. Bengal'de Bengal Sultanlığı, Keşmir'de Keşmir Sultanlığı, Gucerât'ta Gucerât Sultanlığı, Cavn-pûr'da Şarkî Sultanlığı, Mâlvâ'da Mâlvâ Sultanlığı ve Kandeş'te Fârûkîler, Bâbürlüler öncesi Hindistan'da hüküm süren önemli devletler arasında yer alır.

Bâbürlüler'in kurucusu Bâbür, 1494'te Timur'un torunlarından olan babası Ömer Şeyh Mirza'nın ölümüyle küçük Fergana Sultanlığı'nın başına geçmişti. Büyük askerî yeteneğe sahip bulunan Bâbür ilk önce Kâbil'i ele geçirmeyi planladı ve 1504'te amacına ulaşarak burayı merkez yaptı. Arkasından Safevîler'le iş birliğine gidip Semerkant'a hâkim oldu. Daha sonra dikkatini Hindistan'a yöneltti ve ilk seferini 1519'da gerçekleştirerek Pencap bölgesinin bir kısmını zaptetti. Bu dönemde Hindistan'da Delhi sultanlarından İbrâhîm-i Lûdî hüküm sürmekteydi. Bâbür Hindistan'da iken Özbekler'in Kâbil'e saldırdığını öğrendi ve geri döndü. Ancak 1525'te Lûdîler'in muhalifleri tarafından tekrar Hindistan'a davet edildi. 100.000 kişilik bir ordu ile İbrâhîm-i Lûdî'nin üzerine yürüdü ve 21 Nisan 1526'da Panipat zaferini kazanarak Hindistan'a yerleşti.

Bu zaferden sonra hâkimiyet alanını yavaş yavaş genişletti ve kısa sürede Kande-har'dan Bengal'e kadar olan toprakları ele geçirdi. Bâbür'ün 1530'da ölümünden sonra oğlu Hümâyûn tahta geçti; ancak kardeşlerinin başlattığı taht kavgalarını bastırmak için bir hayli uğraşmak zorunda kaldı. Bu sırada Sûrîler'den Şîr Şah Sûr, Ganj boyunca nüfuzunu yaydığı gibi Benâres'i de topraklarına kattı. Hümâyûn 1539'da Çavsa'da, ertesi yıl da Kannevc yakınlarında Şîr Şah Sûr'a yenildi ve Agra ile Delhi'yi boşaltarak Lahor'a çekildi. Ancak daha sonra burayı da terketmek zorunda kaldı ve Safevîler'e sığındı (1544). Bâbürlüler varlıklarını bir müddet sür-günde devam ettirdiler. Bu süre içerisinde Hümâyûn bir taraftan yine kardeşleriyle uğraşırken bir taraftan da gücünü toplamaya çalıştı ve nihayet 1555'te Hindistan'a geri dönerek Sûrîler'den önce Lahor'u, arkasından da Delhi ve Agra'yı geri aldı; böylece devletini ihya etti. Altı ay sonra ölünce de yerine oğlu Ekber Şah geçti.

Ekber Şah, Câypûr Racası Bhar Mel'in itaatini sağlayarak kızı ile evlendi ve bu şekilde bölgede güçlü bir konumda olan Racpûtlar'ın akrabalığı sayesinde kudretini arttırdı. Daha sonra sınırlarını genişletmeye başlayarak Ekber Şah, XVII. yüzyılın sonuna kadar bütün Hindistan'ı Bâbürlü hâkimiyeti altına almayı başardı. Bundan dolayı Bâbürlü Devleti'nin gerçek kurucusu Ekber Şah kabul edilir. Sadece büyük bir fâtihten değil aynı zamanda iyi bir idareci olan Ekber Şah, kendine has din anlayışı ile de Bâbürlü tarihinde iz bırakmıştır. Onun ölümünden sonra yerine geçen oğlu Cihangir komşu müslüman devletlerle diplomatik ilişkileri geliştirerek Safevîler ve Şeybânîler'le yeni dostluklar kurdu. Bu arada bölgedeki Portekizliler'le İngilizler'e ticarî imtiyazlar tanıdı ve böylece Bâbürlü ülkesinin Batı dünyasında duyulmasını, pek çok şehrinin Avrupalılar'ın mal alıp sattıkları birer ticaret merkezi haline gelmesini sağladı.

Cihangir'den sonra Bâbürlü tahtına geçen Şah Cihan'ın saltanatının ilk yılları taht kavgaları ve isyanlarla geçti. Şah Cihan iç düzeni sağladıktan sonra devletin sınırlarını özellikle kuzeybatıda Kande-har dahil olmak üzere Belh'e kadar genişletti. Ancak bu devrin asıl önemi gelişen Hint-Türk mimari üslûbundan gelmektedir. Bu üslûbun doruk noktasını teşkil eden Tac Mahal hem sanat hem de estetik bakımdan büyüleyici bir güzelliğe sahiptir. Aynı şekilde Delhi'deki Lâl Kale ve Cuma

Camii de bu dönemin ihtişamını yansıtan en önemli eserler arasında yer alır.

1658'de tahta çıkan Evrengzîb, saltanatının başlarında ülke içinde istikrarı temin etmek için siyasi ve idarî meselelerle uğraştı; daha sonra da hâkimiyetini genişletmekle meşgul oldu. Afganistan sınırlarındaki kabilelerin isyanı uzun zaman aldı. 1678'de bozulan Bâbürlü-Racpût ilişkileri savaşa dönüştü ve ancak 1681'de uzlaşma sağlanabildi. Bu arada Dekken'de Maratalar'ın reisi Şivâcî, bölgedeki Bâbürlü hâkimiyetine karşı büyük bir tehdit unsuru haline geldi. Şivâcî ile antlaşma yapılmasına rağmen barış sağlanamadı ve Marata saldırıları devam etti. 1707'de ölen Evrengzîb'in zamanında Bâbürlüler en parlak devirlerini yaşamış ve büyük devlet vasfını kazanmışlardır. Evrengzîb İslâm'a sıkı sıkıya bağlı samimi bir müslüman olmasıyla, hak ve adaleti uygulaması ile tanınmış bir sultandı.

Evrengzîb'in ölümüyle tekrar baş gösteren taht kavgaları kısa sürede devleti sarsmaya başladı ve Şah Âlem I. Bahadır Şah'tan (1707-1712) itibaren istikrar iyice bozuldu. Devletin kaynakları dağıldı ve merkezî hükümet üzerinde etkili olan pek çok yeni güç ortaya çıktı. Bâbürlü toprakları Nâsirüddin Muhammed zamanında 1739'da Nâdir Şah'ın işgaline uğradı; Sind, Kâbil ve Pencap'ın batı kısmı kaybedildi. Ardından Afgan Sultanı Ahmed Şah Dürrânî ülkeyi işgal etti. Bundan sonra Hindistan'da güç mücadelesi Afganlar'la Maratalar, Catlar ve Sihler arasında yaşanmaya başlandı. XVIII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ülke neredeyse tamamen bu güçler arasında paylaşılmış. Bâbürlü hâkimiyeti Orta ve Kuzey Hindistan'da çok zayıf hale gelmişti. Bu andan itibaren alt kıtaya yeni ve daha kuvvetli bir faktör, İngiliz sömürgeciliği ulaştı. Bu sırada Hindistan'da bağımsız birer devlet gibi hareket eden pek çok ricalık ve sultanlık ortaya çıktı. Küçük devletler arasındaki rekabet, iki asırdan beri alt kıtaya ilgilenen Avrupalılar'ın sağlam bir biçimde buraya yerleşmelerine imkân tanıdı.

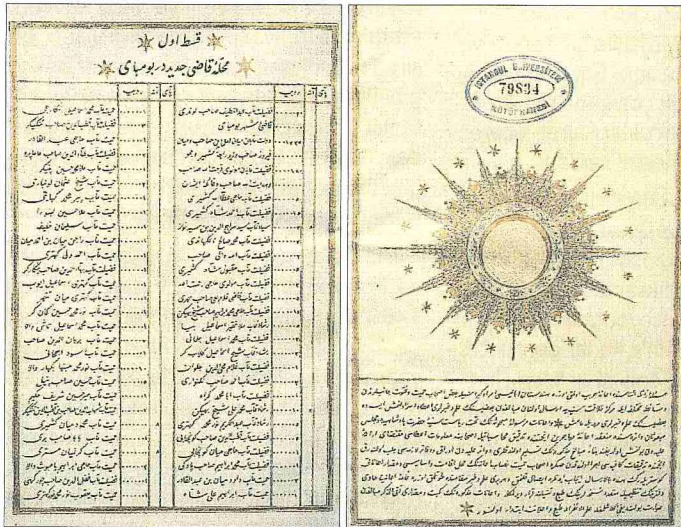
Hindistan'a ilk defa XV. yüzyılın sonunda Portekizliler ulaştı. Vasco de Gama 1498'de Kaliküt'e vardı; Pedro Alvarez Cabral 1500'den itibaren burada ticaret yapmaya başladı. 1510'da Albuquerque batı sahillerindeki Goa Limanı'nı alarak bir koloni kurdu. Böylece baharat ticaretine hâkim olan Portekizliler çok geçmeden katı bir hıristiyanlaştırma faaliyetine giriştiler; fakat bu onların yayılmasını ön-

ledi. XVII. yüzyıldan itibaren Hollandalı ve İngiliz tüccarlar da Hindistan'a ilgi duydular. Hollandalılar daha çok Doğu Hint adalarına yönelirken İngilizler 1612'de Bâbürlüler'den izin alarak Sûret'te bir ticarî üs kurdular. Daha sonra kıyı şeridinde Hugly, Masulipatam, Madras ve Bombay şehirleri de ticarî merkezler olarak değerlendirildi. XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngilizler'in ticarî menfaatlerini silâhla koruma yönündeki teşebbüsleri tepkiyle karşılandı. Bunun üzerine İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Bombay, Madras ve Kalküta'yı tahkim ederek bağımsız ticaret merkezleri oluşturdu. Bu arada Hindistan'da İngiliz-Fransız rekabeti başladı. Bu rekabette kazançlı çıkarak bölgedeki Fransız varlığını büyük ölçüde ortadan kaldıran İngilizler, XVIII. yüzyıl ortalarına gelindiğinde ülkenin siyasî ve idarî yönetiminde söz sahibi oldular. 1757'den itibaren Bengal'in idarî ve malî yönetimi tamamen İngilizler'in eline geçti. 1772'den sonra Bengal valiliğine tayin edilen Warren Harting'e, İngiltere hükümeti tarafından aynı zamanda Hindistan'daki bütün İngiliz ticaret ve yerleşim merkezlerini denetleme yetkisi verildi. 1784'te ise İngiliz hükümeti Hindistan'a doğrudan müdahale imkânı veren bir kanunu yürürlüğe koydu. Bu dönemde ortaya çıkan küçük devletlerle iyi ilişkiler kurmaya çalışan İngilizler, bunların arasındaki rekabetten de faydalanarak etki alanlarını genişletmeye çalıştılar. 1790'dan itibaren Güney Hindistan'da tekrar beliren Fransız tehdidi İngilizler'i yayılmacı bir siyasete yöneltti. Haydarâbâd Nizamlığı İngiliz himayesini kabul etmeye zorlanırken Meysûr Sultanlığı savaş alanlarında mağlûp edilerek ortadan kaldırıldı.

İngilizler XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Hindistan'ın kuzeyine yöneltiler ve Sihler, Maratalar, Racpûtlar'la çeşitli anlaşmalar yaparak alt kıtanın büyük kısmının kontrolünü ele geçirdiler. Daha sonraki otuz yıl içerisinde Sind, Keşmir, Asam, Peşâver, Satara, Cihansi ve Magpûr bölgelerinin de ilhakı tamamlanarak bütün Hindistan fiilen İngiliz hâkimiyeti altına alındı. 1857'de Bengal ordusundaki sipahilerin ayaklanması kısa sürede başka bölgelere de yayıldı ve Bâbürlü Sultanı II. Bahadır Şah'ın sembolik liderliği etrafında gelişen Hindû ve müslümanların birlikte hareketiyle İngiliz hâkimiyetine karşı genel bir ayaklanma hâkimiyetine dönüştü. Özellikle Delhi, Kanpûr ve Leknev bölgelerinde şiddetli çarpışmalar cereyan etti. Ancak kısa bir müddet sonra İngiliz ordusu ayaklanmayı kanlı bir şekilde bastırdı. Bu olayın ardından İngilizler'in uyguladığı katı siyasetle binlerce insan öldürüldü veya sürgüne gönderildi. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra İngiliz Parlamentosu'nda çıkarılan Hindistan İdare Kanunu ile (2 Ağustos 1858) İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin yetkileri ortadan kaldırılarak ülke yönetimi doğrudan Londra'ya bağlandı ve bu işle sorumlu bir bakanlık kuruldu.

Ayaklanmanın Bâbürlü sultanının etrafında odaklaşması İngilizler'i daha çok müslümanlar üzerine yönelterek onların siyasî ve ekonomik güçlerini tamamen yok etmelerine yol açtı. Esasen 1835'ten itibaren pek çok bölgede resmî dil Farsça'nın yerine İngilizce'nin ikame edilmesi müslümanların kültürel ve idarî etkinliklerini ortadan kaldırmıştı. Hindûlar için sadece bir değişiklik olmaktan öteye gitmeyen bu gelişmeler, müslümanlar için

asırlardır sahip buldukları hâkim millet imtiyazlarının kaybedilmesi demektir. Çoğunluğu Hindûlar'ın oluşturduğu ülkede İngiliz hâkimiyeti altında yaşamak zorunda kalmanın getirdiği çeşitli sıkıntılardan yanı sıra hayatlarını müstakim bir toplum olarak sürdürürebilmelerinin de tehlikeye düşmesi müslüman liderleri yeni arayışlara sevketti. Nevvâb Abdülatif, Emîr Ali ve Seyyid Ahmed Han gibi önde gelen isimler, kurdukları cemiyetler vasıtasıyla müslümanlarla İngilizler'i karşılıklı güven içinde bir araya getirmeye çalıştılar. Özellikle eğitim alanındaki faaliyetleriyle müslümanların geri kalmışlığına çare arayan bu önderler, 1857 tecrübesinden sonra Hindistan'da varlıklarını koruyabilmenin ancak İngiliz hâkimiyetini kabullenip onlarla uzlaşmakla mümkün olacağına inanıyorlardı. Müslümanların büyük çoğunluğu 1885'te kurulan Hindistan Kongre Partisi'ni benimsemedi ve onu Hindû milliyetçiliğinin organı kabul etti. Özellikle Seyyid Ahmed Han, başta Aligarh okulu olmak üzere kurduğu Batı tarzı eğitim müesseseleriyle modernist bir İslâm anlayışı ortaya koydu ve Hindûlar'dan çok İngilizler'le iş birliği yapılması gerektiğini savundu. Diyüvend ve Birilvi gibi geleneksel medrese eğitimi veren mektepler, daha çok içe kapanmayı tercih ederek modernist yaklaşımlara ve İngilizler'le iş birliği anlayışına iltifat etmediler. Gelişen Hindû milliyetçiliği, Hindû müslüman çatışmaları, zor ekonomik şartlar ve İngiliz yönetiminin tesirleri müslümanlar arasında, ayrı bir siyasî teşkilât kurarak hakların korunması gerektiği düşüncesini doğurdu. Müslümanların yönetimde bağımsız olarak temsil edilmesi yönündeki istekleri sonucunda İngiliz hükümetinin 1905'te Bengal'de bir müslüman bölgesi oluşturmaya rızâ göstermesi Hindûlar'ın şiddetli tepkisine yol açtı. Bunun üzerine müslümanlar Aralık 1906'da Hindistan Müslümanları Birliği'ni kurdular; hemen arkasından da Aligarh gibi Batı tipi modern eğitim kurumlarının mezunları arasında gelişen panislâmcı duygular yeni partinin genel havasında etkili olmaya başladı. Artık partinin ve müslümanların en önemli gündemini İslâm âleminde yaşanan gelişmeler, özellikle Osmanlılar'ın durumu, 1909'da II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi, Trablusgarp ve Balkan savaşları gibi konular oluşturuyordu. Bu gelişmelerin yanı sıra İngilizler'in Bengal'de müslümanlara tanınmış olan bağımsızlık imtiyazını 1911'de iptal etmeleri ve 1913'te Kanpûr'da yol

Hindistan müslümanlarının Doksanüç Harbi sırasında Osmanlı Devleti'ne yaptıkları yardımların listesini gösteren Defer-i lâne-i Hindiyye'nin (İstanbul 1296) ilk sayfaları

genişletme amacıyla bir camiyi kısmen yıkılmalarına karşı çıkan halka ateş açmaları müslümanların İngiliz yönetiminden uzaklaşması sonucunu doğurdu.

I. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Osmanlı Devleti'nin İngiltere karşısında savaşa girmesi yeni bir durum ortaya çıkardı. Müslüman Hindistan basını Osmanlılar'dan yana bir tavır takındı. Bunun üzerine İngiliz yönetimi, halkı galeyana getirebilecek toplum önderlerini sürgün veya hapis yoluyla devre dışı bıraktı; basına da sansür uyguladı. İngilizler'in bu sert politikası Hindü ve müslümanları ortak hareket etmeye yöneltti; hatta partilerin genel kurulları dahi birlikte yapılmaya başlandı. İngiliz hükümeti, I. Dünya Savaşı sürerken müslümanların tepkisini yumuşatmak üzere Osmanlı Devleti, halife ve mukaddes toprakların durumlarında bir değişiklik olmayacağı yönünde teminat verdi. Ancak savaştan sonra verilen sözler tutulmayınca müslümanlar, Hindûlar'dan da gelen destekle İngiliz hükümetine baskı yapmak için Hindistan Hilâfet Hareketi'ni kurdular. Hareket Hindistan'da ve Avrupa'da yoğun faaliyet göstermekle birlikte amacına ulaşamadı. Bu arada toplumsal çatışmalar tekrar şiddetlendi. Türkiye'de hilâfetin kaldırılması (1924) hem Hindistan Hilâfet Hareketi'nin çökmesine, hem de daha geniş serbestiyet için faaliyet gösteren Hindü-müslüman iş birliğinin sona ermesine yol açtı ve böylece bağımsızlık temayüllerin yoğunlaştığı yeni bir döneme girildi. Muhammed Ali Cinnah ve Mevlânâ Muhammed Ali gibi önderler, müslümanlar arasında müstakbil bir vatan arayışını dile getiren kişiler olarak anayasal çerçeveye hazırlığını başlattılar.

1928'de Kongre Partisi'nin ilân ettiği müstakbel Hindistan anayasası taslağı Hindûlar'la müslümanlar arasında yeni tartışmalar doğurdu ve Müslümanlar Birliği de bir taslak hazırlayarak kendi görüşlerinde ısrar etti. Kongre Partisi bütün vatandaşların eşit haklara sahip olduğu laik bir anayasa öngörürken müslümanlar, Hindü çoğunluğun bulunduğu ülkede bu sistemin işlemeyeceği gerekçesiyle nüfus yoğunluğuna göre özerk idareler kurulması tezini ortaya attılar. İngiliz hükümeti 1930'dan itibaren Hindistan'ın geleceğiyle ilgili taraflar arasında toplantılar başlattı, fakat bundan bir sonuç çıkmadı. 1935'te İngiliz Parlamentosu'nda dinî ve etnik azınlıkların haklarını teminat altına alan Hindistan İdare Kanunu kabul edildi. Bu durum hem Hindûlar

hem müslümanlar tarafından İngiltere'nin ülkeden çekilmeye niyeti olmadığı şeklinde yorumlandı ve tepkiyle karşılandı. 1937'de yapılan seçimlerden sonra Kongre Partisi Müslümanlar Birliği ile koalisyon yapmayı reddederek kabineye girecek müslüman milletvekillerinin partilerinden ayrılmasını şart koştu. Ancak bu dayatma, Müslümanlar Birliği'nin daha da güçlenip Hindistan müslümanlarının yegâne siyasî temsilcisi haline gelmesini sağladı. Gelişmeler, İngilizler'in çekilmesinden sonra müslümanları nelerin beklediği hususunda fikir veriyor, bu arada Hindü-müslüman gerginliği de tırmanmaya devam ediyordu. Bu şartlarda Hindü çoğunluğun arasında barış içinde yaşamanın mümkün olamayacağı görüşü kuvvet kazandı ve ayrı bir müslüman ülkesi kurma fikri tekrar canlandı. Bu arada II. Dünya Savaşı'nda yapılacak fedakârlık karşılığında İngiltere'nin Hindistan'dan çekilmesini isteyen kongre hükümeti teklifinin reddi üzerine 1939'da istifa etti.

Müslümanlar Birliği 1940'ta yaptığı Lahor toplantısında ilk defa Pakistan adını gündeme getirdi. Cambridge'te öğrenim gören bir grup müslüman öğrencinin formüle ettiği isim Pencap, Afgan, Keşmir, Sind kelimelerinin baş harfleri ile Belûcistan kelimesinin son ekinden meydana getirilmişti. Lahor tasarısı, müslümanların çoğunlukta bulunduğu bölgelerin bağımsız bir devlet çatısı altında birleşmesini öngörüyordu. O günden 1947'ye kadar Hindistan'ın bölünmesi taraflar arasındaki tartışmalarda gündemin en önemli meselesini oluşturdu; lehte ve aleyhte pek çok çalışma, rapor, kitap ve makale hazırlandı. Kongre Partisi uzun süre bu fikre şiddetle karşı çıkmasına rağmen 1942'den sonra bağımsız Hindistan'da herhangi bir coğrafi bölge halkının kendi isteği dışında yaşamaya zorlanamayacağını kabul etti. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle 1945'te yapılan seçimlerde Müslümanlar Birliği Partisi müslümanlara ayrılan 495 sandalyeden 467'sini alarak büyük bir güç kazandı. Bu sırada İngiltere'de iktidara gelen İşçi Partisi hükümeti Hindistan'dan çekilmeyi ciddi biçimde planlamaya başladı. 1946'da gönderilen İngiliz heyetinin öne sürdüğü federatif çözüm önceleri kabul edilebilir görünüşte de Hindûlar'ın bu kabulünü geçici olması yolundaki ısrarları müslümanların gelecek hakkındaki endişelerini arttırdı ve sonuçta tek çıkar yolun bağımsız ayrı devlet olduğuna karar verildi. Kongre

Partisi'nin direnmesine rağmen İngiltere de bu fikri kabullenmek zorunda kaldı. Bu arada meydana gelen çatışmalar ve katliamlar da değişikliklerin bir an önce yapılması gerektiğini ortaya çıkardı. Son İngiliz genel valisi Lord Mountbatten 3 Haziran 1947'de İngiltere'nin çekilmesi, alt kıtanın bölünmesi ve Hindistan Devleti'nin batısı ile doğusunu içine alacak iki bölgesel Pakistan'ın kurulmasını öngören planını açıkladı. Bu plan Hindûlar ve müslümanlar tarafından kabul edildi; 18 Temmuz 1947'de İngiliz Parlamentosu durumu onayladı ve plan 14 Ağustos 1947'de fiilen uygulamaya konuldu. Muhammed Ali Cinnah, bağımsız Pakistan'ın ilk devlet başkanı sıfatıyla gelişmelerde rol aldı. Ebû'l-Kelâm Âzâd gibi bazı isimlerin önderliğindeki bir kısım müslümanlar, bağımsız Pakistan'ın Hindistan'ın tamamını kaybetmek olacağı gerekçesiyle Müslümanlar Birliği'ni desteklemediler. Bölünmenin ardından iki taraflı büyük bir göç hareketi başladı ve bu arada katliamlar da sürdü. Bu durum, özellikle yeni devlet Pakistan için daha başlangıçta bir felâket teşkil etti. Hindistan ise bundan İngiliz hükümet geleneği ve kurumlarını devraldığı için daha az etkilendi. Yine Pakistan'ın arada Hindistan'ın bulunduğu iki bölgesel bir devlet olması, sınır güvenliği gibi daha önce öngörülmemiş çeşitli yeni sıkıntıları ortaya çıkardı. Doğuda ve batıda yer alan iki bölge arasındaki etnik ve kültürel farklılıklar da birliğin ne kadar zor yürüyeceğini gösteriyordu. Nitekim bu birlik ancak yirmi dört yıl sürdü ve Doğu Pakistan kanlı bir iç savaşın ardından 1971'de Bengladeş adıyla bağımsızlığını ilân etti.

Bölünme sırasında alt kıtada yer alan iç işlerinde serbest, dış işlerinde İngiliz yönetimine bağlı 500 kadar irili ufaklı nizamlık, nevwâblik, racalık, prenslik ve krallık Hindistan ve Pakistan'dan dilediklerine katılmakta veya bağımsızlığı seçmekte serbest bırakıldılar. Bunların büyük çoğunluğu Hindistan'a katılırken Cûnâgarh Pakistan'ı, Haydarâbâd bağımsızlığı seçti; Keşmir ise Pakistan'la bir ön anlaşma yaparak bir müddet beklemeyi tercih etti. Ancak Hindistan kısa bir süre sonra Cûnâgarh ve Haydarâbâd'ı işgal edip kendisine bağladı. Halkın çoğunluğu müslüman olduğu halde idaresi Hindûlar'ın elinde bulunan Keşmir'in durumu ise Hindistan ve Pakistan arasında daha başlangıçta probleme dönüştü. Hindistan ordularının 1948'de Keşmir'e girmesi üzerine Pakistan tepki gösterdi ve mevzîi savaş-

lar başladı; bu sürede yaklaşık 200.000 kişi hayatını kaybetti. Birleşmiş Milletler'in müdahalesi sonucunda ateşkes sağlandı ve Keşmir fiilen Hindistan ile Pakistan arasında ikiye ayrıldı; ancak büyük

bir kısmı Hindistan'ın işgalinde kaldı. Öte yandan Birleşmiş Milletler'in çözüme yönelik önerileri arasında yer alan halk oylaması Hindistan tarafından bir türlü uygulanmadığı için Keşmir meselesi çözü-

me kavuşturulamadı. Günümüzde Keşmir, Hindistan'ın sıkıyönetimi altında dışı kapalı ve bağımsızlık isteyen halkın hükümet güçleriyle sürekli biçimde çatıştığı bir bölgedir.

HİNT ALT KITASINDA HÜKÜM SÜREN DEVLET ve HÂNEBANLAR

İLK DÖNEM

Magadhalar	(Kuzey Hindistan, m.ö. VI-IV. yüzyıl)
Mauriyalar	(Kuzey ve Orta Hindistan, m.ö. 321-185)
Sungalar	(Ganj vadisi ve Orta Hindistan'ın bir kısmı, m.ö. 185-73)
Hint-Grek krallıkları	(Kuzeybatı Hindistan, m.ö. II-I. yüzyıl)
Satavahana / Andra Krallığı	(Kuzey Dekken, m.ö. 28-m.s. 225)
Sakalar	(Batı Hindistan, m.ö.I-m.s. I. yüzyıl)
Kuşanlar	(Kuzey Hindistan-Orta Asya, 78-248)
Guptalar	(Kuzey Hindistan, 330-540)
Akhunlar	(Kuzeybatı Hindistan-Orta Asya, VI. yüzyıl)
Harşa İmparatorluğu	(Kuzey Hindistan, 606-647)

BÖLGESEL KRALLIKLAR DÖNEMİ

Pallavalar	(Tamil Nadu, 300-388)
Vatapi Çalukyalari	(Batı ve Orta Dekken, 556-757)
Madurai Pandyalari	(Tamil Nadu, VII-X. yüzyıl)
Doğu Çalukyalari	(Andra Prades, 630-970)
Palalar	(Bengal ve Bihar, 750-1142)
Râstrakûtralari	(Batı ve Orta Dekken, 753-973)
Pratiharalar	(Batı Hindistan ve Yukarı Ganj vadisi, 773-1019)
Thanjavur Çolalari	(Tamil Nadu, 850-1273)
Çandellalar	(Bundelkhand, 916-1203)
Tripuri Kalacıleri	(Medya Prades, 950-1105)
Çahamaniler	(Doğu Racastan, 973-1193)
Kelyâni Çalukyalari	(Batı ve Orta Dekken, 973-1189)
Gucerât Çalukyalari	(Gucerât, 974-1238)
Paramaralar	(Mâlvâ, 974-1060)
Gahadavalalar	(Kannevc, 1090-1193)
Hoysalar	(Orta ve Güney Dekken, 1110-1327)
Senalar	(Bengal, 1118-1199)
Devâgiri Yadavalari	(Kuzey Dekken, 1190-1294)
Varangal Kakatiyalari	(Andra Prades, 1197-1323)

İSLÂMÎ DÖNEM

Gazneliler	(Afganistan ve Hindistan, 963-1186)
Gurlular	(Afganistan ve Hindistan, 1000-1215)
DELHİ SULTANLIĞI	(Kuzey ve Orta Hindistan, 1206-1526)
Memlûk sultanlar	(Kuzey ve Orta Hindistan, 1206-1290)
Halacılar	(Kuzey ve Orta Hindistan, 1290-1320)
Tuğluklular	(Kuzey ve Orta Hindistan, 1320-1414)
Seyyidler	(Kuzey ve Orta Hindistan, 1414-1451)
Lüdliler	(Kuzey ve Orta Hindistan, 1451-1526)
BENGAL SULTANLIĞI	(1337-1576)
İlyassâhiler	(Bengal, 1345-1414, 1437-1487)
Raca Ganişa hânedanı	(Bengal, 1414-1436)
Habeşiler	(Bengal, 1487-1494)
Hüseynsâhiler	(Bengal, 1494-1539)
Sûriler	(Bengal, 1539-1564)
Kararaniler	(Bengal, 1564-1576)
KEŞMİR SULTANLIĞI	(1346-1589)
Şah Mirza Svati hânedanı	(Keşmir, 1346-1526)
Gazi Han Çak hânedanı	(Keşmir, 1561-1589)

GUCERÂT SULTANLARI	(Gucerât, 1391-1583)
ŞARKÎ SULTANLIĞI	(Cavnpûr, 1394-1479)
MÂLVÂ SULTANLIĞI	(1401-1531)
Gurlular	(Mâlvâ, 1401-1436)
Halacılar	(Mâlvâ, 1436-1531)
Lengâhlar	(Mûltan, 1437-1527)
BEHMENÎ SULTANLARI	(Dekken, 1347-1527)
İmâdsâhiler	(Berâr, 1490-1574)
Nizamsâhiler	(Ahmednagar, 1490-1633)
Beridsâhiler	(Bider, 1492-1619)
Âdilsâhiler	(Bicâpâr, 1489-1686)
Kutubşâhiler	(Gülkünde, 1512-1687)
Kandêş Fârûki sultanları	(1370-1601)
Viyanagar Devleti	(1339-1646)
Argun hânedanı	(Sind, XVI. yüzyıl)
BÂBÜRLÜLER	(1526-1858)
Bengal nevvâblari	(1703-1770)
Eved nevvâblari	(1724-1856)
Arcot nevvâblari	(1707-1858)
Haydarâbâd Nizamlığı	(1724-1948)
Meysûr Sultanlığı	(1761-1799)
Marata Pişveleri	(1714-1818)
Holkar hânedanı	(1728-1858)
Gaikwar hânedanı	(1721-1858)
Sindiya hânedanı	(1761-1858)
Pencap Sih yöneticileri	(1792-1849)
İngiliz genel valileri dönemi	(1834-1947)

BAĞIMSIZLIK SONRASI DEVLET BAŞKANLARI

C. Rajagopalachari	(1948-1950)
R. Prasad	(1950-1962)
O. Radhakrishnan	(1962-1967)
Z. Hüseyin	(1967-1969)
V. V. Giri	(1969-1974)
F. A. Ahmed	(1974-1977)
N. S. Reddy	(1977-1982)
Z. Singh	(1982-1987)
R. Venkataraman	(1987-1992)
S. D. Şarma	(1992-)

BAŞBAKANLAR

Jawaharlal Nehru	(1947-1964)
Lal Bahadır Shastri	(1964-1966)
Indira Gandhi	(1966-1977)
Morarji Desai	(1977-1979)
Çaran Singh	(1979-1980)
Indira Gandhi	(1980-1984)
Rajiv Gandhi	(1984-1989)
Vishvanath Pratab Sing	(1989-1990)
Çandra Sehar	(1990-1991)
Narasimha Rao	(1991-1996)
Deve Gowda	(1996-)

Hindistan'ın ilk başbakanı Jawaharlaral Nehru ölümüne (1964) kadar bu görevini sürdürdü ve laik, demokratik ve parlamenter bir yönetim oluşturmaya çalıştı. 1965'te başbakanlığa Lal Bahadır Shastri seçildi ve aynı yıl Pakistan ile Keşmir konusunda kısa süreli yeni bir savaş oldu. Bu sırada Shastri'nin ölümü üzerine yerini Ocak 1966'da Kongre Partisi başkanı Nehru'nun kızı Indira Gandhi aldı. Gandhi'nin ilk dönem başbakanlığı Mart 1977'ye kadar sürdü; bu dönemde Pakistan'la savaş (1971), 1974'te ilk atom bombasının patlatılması ve aynı yıl içerisinde Sikkim Prensiği'nin bir eyalet olarak ülkeye katılması gibi önemli olaylar meydana geldi. Ancak bu arada Indira Gandhi'ye karşı çok kuvvetli bir muhalefet oluştu ve Kongre Partisi 1977 seçimlerini kaybetti; Janata Partisi lideri Morarji Desai başbakan oldu. Fakat koalisyon hükümetinin başarısızlığı ve toplumsal gerginliklerin ortaya çıkması üzerine istifa etti ve yerine geçici başbakan olarak Çaran Singh tayin edildi; arkasından yapılan erken seçimleri ise tekrar Kongre Partisi kazandı ve Indira Gandhi ikinci defa iktidara geldi (Ocak 1980). Indira Gandhi'nin ikinci başbakanlığı, 31 Ekim 1984'te ayrılıkçı Sihler'den kendi muhafızlığını yapan iki asker tarafından öldürülmesine kadar sürdü; Aralık 1984 seçimlerinden sonra da yerine oğlu Rajiv Gandhi getirildi. Rajiv Gandhi partisinin 1989 seçimlerini kazanamaması üzerine istifa etti; Mayıs 1991'de de ayrılıkçı Tamil gerillalarının suikastına kurban gitti. Onun arkasından sırasıyla Vishvanath Pratap Singh, Çandra Şehar, Narasimha Rao ve Deve Gowda başbakan oldular.

Pakistan'ın ayrılmasından sonra Hindistan Devleti'nin hâkimiyetindeki topraklarda kalan müslümanlar 1947'den bugüne kadar çeşitli sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Toplumun eğitimli seçkin kısmının hemen tamamı Pakistan'a göç ettiği için geri kalanlar, ekonomik ve kültürel bakımdan en aşağı seviyede olanları meydana getirmiştir. Ülkenin dinî temeller üzerine kurulan tezlerle bölünmesi, ayrıca Pakistan'la yaşanan ihtilâflar yüzünden Hindistan'da kalan müslümanlar daima potansiyel Pakistan ajanı olarak suçlanıp dışlanmışlardır. Bu süreçte gelişen ırkçı Hindû hareketleri de ülkeden İslâm kültürünün izlerini silmeye yönelik kampanyalarla mevcut sıkıntıları arttırmıştır. Bunların en belirgini Aralık 1992'de, Ayodhya şehrinde bulunan Sultan Bâbü'e ait bir caminin eski bir Hin-

dû tapınağının arsası üzerine bina edildiği gerekçesiyle yıkılmasıdır. 1992'den beri binlerce kişinin ölümüyle sonuçlanan toplumsal çatışmalara sebep olan bu olay, Hindistan hükümeti tarafından çözümlenmeyip sürüncemede bırakıldığı için halen hassasiyetini korumaktadır.

1991 verilerine göre nüfusu 844 milyon bulan Hindistan'da müslümanların oranı % 13'tür. Ekonomik veya kültürel engellerle bu sayıma katılmayanların varlığı da düşünülerek müslümanların sayısının yaklaşık 110 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam, İslâm âleminde Endonezya'dan sonra ikinci büyük yoğunluğu oluşturmaktadır. Ancak müslümanlar resmî ve özel sektörlerde nüfuslarıyla orantılı biçimde temsil edilmemektedir. Hindistan'da yaşayan müslümanların % 90'ı Sünnî olup çoğunluğu Hanefî, az bir kısmı da Şâfiî'dir (yaklaşık 5 milyon). Şii'ler ise genelde Ca'ferî'dir; az sayıdaki İsmâilî (Dâvûdî Bohrâ ve Nizârî Hocalar) güneyde Bombay'da yaşamaktadır. Müslümanlar, ülke içinde azınlık psikolojisi içinde bulunmaları sebebiyle aralarındaki mezhep çatışmalarına son vermiş gibidirler. Sünnî gelenek Diyûbendî ve Birîlvî ekollerinden beslenmektedir. Dinî hayata tesir eden iki önemli hareket ise Cemâat-i İslâmî ve Cemâat-i Tebliğ'dir. Faaliyetleri genellikle Kuzey ve Orta Hindistan'da yoğun olan bu hareketler müslüman toplumun her türlü ihtiyacıyla ilgilenen vakıf anlayışına sahiptirler.

BİBLİYOGRAFYA :

H. M. Elliot – J. Dowson, *History of India as Told by Its Own Historians*, I-VIII, London 1866-77; Kaye-Mallison, *History of the Indian Mutiny*, V, London 1889; Zambaur, *Manuel*, s. 279-304; Z. Faruki, *Aurangzib and His Times*, Bombay 1935; W. W. Hunter, *The Indian Muslims*, Calcutta 1945; W. C. Smith, *Islam in Modern India*, London 1946; Bayur, *Hindistan Tarihi*, I-III, tür.yer.; J. Nehru, *The Discovery of India*, Bombay 1960; C. Khaliqzaman, *Pathway to Pakistan*, Lahore 1961; K. K. Aziz, *Britain and Muslim India*, London 1963; M. Malik, *Muslim Nationalism in India and Pakistan*, Washington 1963; Aziz Ahmad, *Studies in Islamic Culture in the Indian Environment*, Oxford 1964; a.mlf., *An Intellectual History of Islam in India*, Edinburgh 1969; S. A. Husain, *The Destiny of Indian Muslims*, Bombay 1965; K. A. Nizami, *Studies in Medieval India History and Culture*, Allahabad 1966; a.mlf. – M. Habib, *A Comprehensive History of India*, V, Delhi 1970; D. N. Marshall, *Mughals in India*, Bombay 1967; H. W. Hodson, *The Great Divide*, London 1969; M. Ikram, *Muslim Civilization*, New York 1969; M. Mujeeb, *The Indian Muslims*, London 1969; I. H. Siddiqui, *Some Aspects of Afghan Despotism in India*, Aligarh 1969; a.mlf., *Islam and Muslims in South*

Asia: Historical Perspective, Delhi 1987; *CHIs*, II, 1-97; Riazul Islam, *Indo-Persian Relations*, Tehran-Lahore 1970; P. Hardy, *The Muslims of British India*, Cambridge 1972; S. A. A. Rizvi, *The Religions and Intellectual History of the Muslims in Akbars Reign*, Delhi 1975; a.mlf., *The Wonder that Was India*, II, London 1987; I. H. Qureshi, *The Muslim Community of the Indo Pakistan Subcontinent*, Karachi 1977; Ebul Kalam Azad, *India Wins Freedom*, Delhi 1978; A. M. Schimmel, *Islam in the Indian Subcontinent*, Leiden-Köln 1980; Shan Muhammad, *The Indian Muslims: A Documentary Record 1900-1947*, Meerut-New Delhi 1980, tür.yer.; Muhammad Sadiq, *A History of Urdu Literature*, New Delhi 1984; K. Saxena, *Muslims and the Indian National Congress*, New Delhi 1985; Naimurrahman Farooqi, *The Mughals and Ottomans*, New Delhi 1989; *The Cambridge Encyclopedia of India*, Cambridge 1989; Iqbal A. Ansari, *The Muslim Situation in India*, New Delhi 1989; T. Mahmud, *Statute-Law Relating to Muslims in India*, New Delhi 1995; M. A. H. Ispahani, *Qaid-e Azam Jinnah*, London, ts.; M. A. Matari Rahman, *From Consultation to Confrontation*, London, ts.; T. W. Arnold – M. Mujeeb, "Hindistan", *IA*, V/1, s. 517-535; J. Burton-Page, "Hind", *EP* (ing.), III, 415, 452.

AZMİ ÖZCAN

IV. OSMANLI-HİNDİSTAN MÜNASEBETLERİ

Osmanlılar'ın Hindistan'daki müslüman devletlerle olan ilişkilerinin tarihi XV. yüzyıla kadar gitmektedir. Bu hususta ilk adımı atan, güneydeki Behmenî hânedanından Sultan III. Muhammed Şah'tır (1463-1482). Muhammed Şah, muhtemelen İstanbul'un fethinden sonra ünü bütün İslâm âlemine yayılan Fâtih Sultan Mehmed'e bir mektup yazıp onu tebrik etmiş ve iyi ilişkiler kurmak istediğini bildirmişti. 1527'de Behmenî Sultanlığı'nın çöküşüne kadar karşılıklı elçiler ve mektuplarla devam eden bu ilişkilerin sürdürülmesinde Hâce-i Cihân diye anılan Behmenîler'in ünlü veziri Hoca Mahmûd-ı Gâvân'ın önemli rolü oldu. Mahmûd-ı Gâvân, gönderdiği temsilciler vasıtasıyla Osmanlılar'la doğrudan doğruya ticaret ilişkileri kurmuş ve Bursa'da bir koloni oluşturmuştur.

Behmenîler'den sonra Gucerât'ta hüküm süren Muzafferî hânedanı da Osmanlılar'la dostluk kurmaya önem verdi. XVI. yüzyılda Gucerât Hükümdarı II. Muzaffer Şah ile Yavuz Sultan Selim arasında karşılıklı mektuplaşmalarla siyasî ilişkiler başlatıldı. Muzaffer Şah, Eylül 1518'de gönderdiği mektupta kazandığı zaferlerden dolayı Yavuz Sultan Selim'i kutladı. Muzafferî Sultanlığı'nın büyük vezirlerinden Diû Valisi Melik Ayaz da Yavuz Sultan Selim'e doğrudan mektup yollayıp ona